Antonia-Ferihan Ciolac

INTERFERENŢE LEXICALE ENGLEZE ÎN FRANCEZA DIN QUÉBEC

1.1. Dintre toate varietăţile limbilor romanice, franceza vorbită în Québec este, fără îndoială, la ora actuală, cea mai supusă influenţei limbii engleze, date fiind condiţiile geografice şi sociolingvistice specifice. Rezultatul acestei influenţe îl constituie prezenţa numeroaselor anglicisme în toate compartimentele acestei varietăţi de franceză.

Dezbaterea privind statutul francezei actuale vorbite în Québec, respectiv autonom *versus* dependent (sau subordonat) în raport cu franceza de referinţă, este susţinută de două curente antagonice din domeniul lingvisticii francofone actuale. Curentele operează cu o serie de noţiuni din domeniul macrosociolingvisticii, precum *franceză regională, franceză comună, franceză internaţională, franceză de referinţă, franceză standard, franceză naţională, franceză statală, franceză autonomă, franceză subordonată*[1].

În cele ce urmează, pe baza analizei unui microcorpus cinematografic tele-difuzat[2] (care reflectă vorbirea curentă actuală în franceza din Québec), ne punem întrebarea dacă faptele lexicale de origine engleză (în cazul nostru interferenţele lexicale[3]) pe care le-am extras din corpusul înregistrat pot constitui, alături de faptele fonetice[4], trăsături particularizatoare (şi divergente) ale discursului acestei varietăţi în raport cu franceza de referinţă.

1.2. Conform cercetărilor întreprinse până în prezent, varietatea de franceză actuală vorbită în Québec este un sistem care se află:

a) în curs de *normare oficială*, adică de recunoaştere în Québec a statutului oficial unic al francezei vorbite în această provincie, şi anume prin impunerea şi aplicarea legilor politicii lingvistice din Québec, începând cu Legea 22 (1973) şi cu

[1] Cf. articolul nostru în curs de apariţie în RRL *Aperçu des conceptions portant sur le statut du français québécois: la tendance autonomiste.*

[2] Serialul de televiziune *Rumeurs*, transmis de canalul francofon *TV 5 Monde*.

[3] *Interferenţele lexicale* sunt fapte care rezultă din componenta discursivă a limbii, în urma contactului dintre două varietăţi diferite, şi care se manifestă tot la nivel discursiv, prin trăsături cum ar fi ocurenţa, frecvenţa, dar şi răspândirea şi generalizarea în uz, în urma frecvenţei ridicate. Interferenţele lexicale nu pătrund însă neapărat în sistemul limbii, nici nu sunt preluate obligatoriu la nivel normativ.

[4] Faptele fonetice sunt trăsături particularizatoare ale varietăţii de franceză vorbite curent în Québec în ceea ce priveşte capacitatea de discriminare a ascultătorului, care poate realiza la nivel fonetic o distincţie clară între nivelul curent al francezei vorbite în Québec şi nivelul curent al francezei vorbite în Hexagon (ultimul de multe ori identificat cu varietatea de referinţă a francezei, pentru că este un registru neutru).

BDD-A555 © 2010 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:24 UTC)

Charte de la langue française (Legea 101 din 1977, din timpul guvernului condus de René Lévesque, şef al Partidului québécois, lege care impune confirmarea statutului de limbă oficială unică, extinderea programului francizării întreprinderilor şi unilingvismul francez în domeniile afişajului public şi al publicității comerciale), dar şi cu ajutorul normării terminologice realizate de organismele oficiale de normare terminologică francofonă din Québec, dintre care cel mai important este *Office québécois de la langue française* (Auger 2005: 44);

b) în curs de *formare a unui nivel de limbă standard*, deci de constituire şi de complexificare a unui nivel standard al varietății de franceză vorbite în Québec, adică a unui standard caracterizat prin trăsături lingvistice care pot deveni divergente față de trăsăturile nivelului standard al francezei vorbite în Hexagon.

Ne propunem să ilustrăm cu exemple câteva interferențe lexicale de origine engleză[5], care sunt rezultate ale contactului lingvistic şi sociocultural şi care atestă o anumită particularitate lexicală divergentă a francezei din Québec, dar şi o posibilă evoluție a acestei particularități lexicale în această zonă (în special în urma schimbărilor care se produc în varianta vorbită curent a varietății de franceză de aici). Exemplele sunt preluate din corpusul menționat. Considerăm că tipurile de relații sociodiscursive care se nasc între faptele lexicale relevate reprezintă manifestări ale procesului schimbării lingvistice în curs de desfăşurare în momentul actual (Labov 1972: 160–182).

În discursul analizat constatăm o tendință de evoluție şi de transformare a variantelor de tip fonetico-lexical, morfo-lexical şi semantico-lexical (care constituie manifestări ale fenomenului variației discursive) din variante discursive în invariante discursive. Prin urmare, interferențele lexicale engleze, care au forme variabile, ajung să se fixeze ca invariante, şi anume prin dobândirea anumitor trăsături fonetice, morfologice sau lexicale, devenite fixe. Aceste trăsături fixe, dobândite în cadrul discursului, sunt adesea extrase din inventarul morfematic al francezei internaționale (sau din acela al francezei de referință).

În cadrul discuției care urmează, toate categoriile de fapte menționate (fonetice, morfologice, semantice sau lexicale) au în vedere aplicarea lor, strictă la domeniul lexical.

Vom menționa în continuare procedee ale variației şi procedee ale invariației, precum şi concluziile la care ne-a condus relevarea în corpus a fenomenelor lexicale ale variației discursive.

2.1. Procedee ale variației. *Variația discursivă lexicală* constă, în faptele pe care le-am întâlnit, în *concurența* dintre variantele care apar în corpus. Acestea sunt de natură fonetică, morfologică şi semantică. Concurența este fenomenul care constă în alternanța dintre două variante ale aceleiaşi unități lexicale, variante care intră în rivalitate în cadrul uzului, pentru a încerca fiecare s-o elimine pe cealaltă. În final, uzul este cel care va decide care dintre cele două variante este viabilă (Labov 1972: *passim*).

[5] Pentru moment, cercetarea noastră nu se bazează şi pe date statistice.

BDD-A555 © 2010 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:24 UTC)

În corpusul nostru, variantele care intră în concurenţă sunt una cu trăsături engleze, iar a doua cu trăsături francizate sau (complet) franceze, ba chiar un lexem francez. Concurenţa dintre variante permite să se constate, în cadrul şi cu ajutorul uzului, care dintre variantele engleze relevate vor putea rămâne, care dintre aceste variante engleze dispar şi care anume dintre variantele franceze ajung să elimine variantele engleze. Rămâne de văzut totodată care dintre variantele engleze sunt viabile şi cu ce formă vor fi ele păstrate, şi anume ori cu o formă engleză nefrancizată şi fixă ori cu una engleză complet francizată din punctul de vedere al trăsăturilor sale şi fixă.

Concurenţa lexicală discursivă implică faptul că există aproximativ patru mari etape ale *schimbării lingvistice în curs de desfăşurare*, în momentul actual în Québec:

1) *non-concurenţa* între termeni şi lipsa contactului lingvistic;

2) *concurenţa* între variantele termenilor, fenomen generat de prezenţa contactului între varietăţi lingvistice care reprezintă sisteme diferite. Astfel, un tip de variantă conţine trăsături care aparţin exclusiv varietăţii A, un al doilea tip conţine trăsături care aparţin exclusiv varietăţii B, iar un al treilea tip prezintă trăsături mixte, o parte extrase din varietatea A şi altă parte din varietatea B;

3) *păstrarea,* prin urmare, în urma concurenţei discursive, doar a anumitor variante în uzul comunităţii, comunitate formată din locutorii nativi ai varietăţii în care se produc interferenţele;

4) *dobândirea formelor fixe*, denumite *invariante,* la elementele păstrate; trăsăturile fixe sunt de cele mai multe ori morfeme ale limbii care a adoptat interferenţele. Dacă limba primitoare, în care se produc interferenţele, introduce în uz aceste interferenţe şi le generalizează, ele se transformă în *împrumuturi*[6].

Variantele formale (sau dubletele lexicale) aflate în concurenţă sunt cuvinte cu trăsături fonetice, morfologice sau semantice care intră în concurenţă, realizând astfel, sub două forme diferite, o singură unitate semantică (deţinătoare a unei poziţii unice în cadrul sistemului limbii), în timp ce realizările poziţiei unice sunt duble în planul discursului. Variantele formale întâlnite în corpus constituie perechi cu forme alternative. Ele urmează fie modelul formă franceză (sau formă engleză francizată)/formă engleză, fie modelul formă franceză (sau formă engleză francizată)/formă franceză (sau formă engleză francizată).

a) Menţionăm mai întâi ***variante fonetice*** ale aceleiaşi unităţi lexicale.

În acest sens, am întâlnit două elemente engleze, *cover* „copertă” şi *Rapture*, al doilea constituind titlul unei reviste deseori menţionat în scenariul primului

[6] Considerăm că *împrumuturile* sunt cuvinte care, fie din punct de vedere morfematic, fie numai din punctul de vedere al accepţiunilor lor, sunt elemente străine pătrunse în sistemul limbii, uneori acceptate de norma prescriptivă, dar preluate recent de limba primitoare din varietatea de contact, adică din engleza nord-americană.

BDD-A555 © 2010 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:24 UTC)

episod din microcorpus. Dintre cele două cuvinte, primul prezintă pronunțări fie franceze, fie engleze, iar al doilea fie mixte (deci şi franceze şi engleze), fie numai engleze.

În ceea ce priveşte coordonatele extralingvistice şi cele subiective ale locutorilor, care condiționează selectarea anumitor trăsături de pronunțare în cadrul interacțiunilor verbale, facem următoarele observații: persoana care ia un interviu redactorului-şef al revistei de modă *Fémina* este francofonă, de sex feminin, cu vârsta cuprinsă între 20 şi 30 de ani, îmbrăcată conform stilului vestimentar anglo-saxon din nordul Statelor Unite şi angajată a unei rețele de televiziune francofone. În cadrul interviului, locutoarea foloseşte pronunțarea engleză pentru elementul englez *cover*, în ciuda apartenenței ei la comunitatea lingvistică francofonă. Acest element de pronunțare englez se datorează probabil adoptării de către locutoare a modelelor lingvistice şi a modului de viață anglo-saxon, care sunt tendințe foarte răspândite în mediile profesionale ale audio-vizualului. Interlocutorul căruia această locutoare îi ia un interviu este francofon, de sex masculin şi redactor-şef al revistei francofone de modă *Fémina*. Intervievatul utilizează pronunțarea franceză pentru elementul englez *cover* [kavə:r], fapt care se datorează probabil apartenenței locutorului (Christian Bergeron) la comunitatea lingvistică francofonă, dar şi opțiunii personale a acestuia în favoarea utilizării elementelor franceze în comunicarea curentă. Totuşi, acelaşi locutor foloseşte, într-o altă intervenție a sa din cadrul interviului menționat, elementul englez *deal*, căruia îi conferă însă o pronunțare franceză [dj:l]: „Fémina s'est donné comme *deal* [dj:l] de fair(e) un magazine différent" (rom. „*Fémina* şi-a propus să conceapă un gen nou de revistă").

b) Menționăm ***variante morfologice*** ale aceluiaşi lexem *(alternanța genului)*.

Prin intermediul alternanței gramaticale, *genul* delimitează în mod obligatoriu atât anumite arii semantice, cât şi arii frazeologice, fiecare dintre acestea actualizând genul care o selectează. Ariile semantice corespunzătoare genului selectat sunt de tip polisemantic.

Dăm câteva exemple.

În primul episod al microcorpusului apare o ocurență a cuvântului *job*, cu genul masculin: „Chui(s) ici pour défendre mon magazine contre vos attaques vicieuses et pui(s) vous m'offrez ***un*** job, vous manque(z) pas d(e) culot" (rom. „Mă aflu aici pentru a-mi apăra revista împotriva atacurilor dumneavoastră răutăcioase, iar dumneavoastră îmi oferiți un post, sunteți cam îndrăzneț."). Am întâlnit însă şi 4 ocurențe ale cuvântului *job* având genul feminin: „Heureuse d'apprendre que Benoît s'adapte bien à ***sa*** nouvell(e) job de rédacteur en chef" (rom. „Sunt bucuroasă să aflu că Benoît s-a obişnuit cu noul său post de redactor-şef."); „Il était après ***ma*** job. Pis, il l'aurait eue!" (rom. „Îmi vâna postul şi l-ar fi obținut!"); „just(e) la moitié d(e) ***la*** job" (rom. „o treabă rezolvată doar pe jumătate"); „Et moi, c'est pas ***ma*** job de juger du goût d(e) mes lecteurs" (rom. „Dar nu este treaba mea să judec gusturile cititorilor mei.").

BDD-A555 © 2010 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:24 UTC)

Alternanța gramaticală a ajuns să fie consemnată de norma prescriptivă a francezei din Québec prin aceea că alternanța de tip morfologic apare înregistrată ca atare în dicționare din secolul al XX-lea ale francezei din Québec.

Citățm în continuare articolele de la intrarea ***job*** din mai multe astfel de dicționare:

Job (djob) s.**m**.[7] (mot anglais) travail rémunéré. – s.**f**. emploi : *j'ai trouvé une job au garage ;* tâche : *c'est toujours une bonne job de faite !* travail : *il a frappé une job. – Travailler à la job,* à forfait, à l'entreprise, à la pièce ; *faire un travail à la job,* sans soin, sans précaution; dans une imprimerie : *les jobs,* les travaux de ville, les labeurs; solde de marchandises, occasion: *vendre des jobs.* (*PD, s.v.*)

Job (pron. djobbe) n.**f.** – Travail. Emploi. Ex. : *J'ai trouvé une job.* – Tâche. Ex. : *V'là une bonne job de faite.* – Forfait. Ex. : *Travailler à la job*. – Solde de marchandises. Ex. : *Vendre des jobs*. – Tripotage. Ex. : *I a des jobs dans c't'affaire-là. À la job* – Sans soin. Ex. : *T'as fait ça à la job. Faire la job à quelqu'un* – Le mettre à sa place. – Lui casser la gueule. – (Dans le milieu interlope) l'assassiner. *Faire la job à un animal* – L'abattre. *Faire une job* – Déféquer. *Avoir la job triste* – Travailler sans entrain. *Frapper une job* – Trouver un emploi. (*DLQ, s.v.*)

Job. s.**f**. [angl. travail] *Faire la job à qqn.* Faire un mauvais parti à qqn, donner une raclée à qqn. „Avant qu'y (l'ours) mange mes cochons, j'y ai fait la job. Y pesait dans les quatre cents livres." (H. Bernard, *Les jours sont longs*, p. 60) *Faire une job.* Soulager ses besoins naturels. *Travailler à la job.* Travailler à forfait, à la pièce. *Vêler sur la job.* Rechigner à l'ouvrage. *Faire une job de bras.* Tabasser qqn, régler son compte à qqn, régler le compte de qqch. „Il n'est absolument pas question de faire une job de bras à l'option souverainiste." (Gil Rémillard devant l'Assemblée nationale, 14 juin 1991) „Ils auraient dû trouver les moyens pour s'assurer que Robert Gillet n'utilise pas de politiciens en ondes pour faire une job de bras sur moi." (Kathleen Lavoie, „André Arthur limogé", *Le Soleil*, 7 nov. 2001) (*DE, s.v.*)

Job (se prononce « djob ») n.**f**. 1. *Tu as une* **job** *qui te plaît.* (Emploi.) 2. *Ils ont payé cet homme fort pour faire une job de bras.* (Imposer une volonté par la force.) **R.** Au Québec, le mot est le plus souvent employé au féminin. A**.** Mot anglais. (*PG, s.v.*)

Job n.**f**. *Faire la job* – Avoir une relation sexuelle. (*DLQ, s.v.*)

Prin urmare, putem considera alternanța lexicală condiționată gramatical ca pe o etapă intermediară a fenomenului evoluției de la alternanța genului spre fixarea genului unic.

c) Menționăm ***variante lexicale*** ale aceleiaşi unități semantice.

[7] Sublinierea genului în toate articolele citate ne aparține.

BDD-A555 © 2010 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:24 UTC)

Următoarele două intervenţii aparţin unui singur emiţător, redactorul-şef al revistei de modă *Fémina:* α) „*Fémina* s'est donné comme *deal* de faire un magazine différent" (rom. „*Fémina* şi-a propus să conceapă un nou gen de revistă.") şi β) „avec euh: *Fémina*, c'est une *proposition* tout à fait différente" (rom. „Scoaterea numărului unu al revistei *Fémina* reprezintă o ofertă editorială nouă.").

Cele două variante discursive care alternează, engl. can. *deal* „înţelegere" şi fr. qué. *proposition* „ofertă", se află într-o variaţie care nu este motivată nici din punct de vedere lingvistic, nici pe plan extralingvistic, de vreme ce coordonatele intervenţiilor se repetă. În schimb, variantele utilizate în intervenţii diferă. Coordonatele sunt identice în cazul ambelor replici: contextul verbal este acelaşi (interviul), interlocutorul intervievat este tot redactorul-şef Christian Bergeron, apartenenţa locutorului la comunitatea lingvistică francofonă este neschimbată, iar diferenţele conotative dintre cele două variante interlingvistice, *deal* şi *proposition*, nu implică schimbări semantice semnificative, care să le modifice semantismul.

2.2. Procedee ale invariaţiei. Poziţiile realizate prin câteva *forme fixe*, adică prin *invariante*, au realizări care au încetat să mai varieze (şi care sunt *forme invariabile*). Câteva *poziţii* din sistemul limbii care în interiorul discursului analizat de noi au mai multe realizări (cu toate că în interiorul sistemului limbii, realizările lor multiple corespund unor entităţi unice) ajung ca în ansamblul corpusului studiat să posede câte o realizare unică. Trăsăturile acestor forme unice (care au morfeme de gen şi de număr şi trăsături fonetice specifice) aparţin inventarului morfematic al francezei de referinţă.

Menţionăm în continuare câteva cazuri ale unor asemenea realizări unice.

2.2.1. Fixarea unor trăsături morfologice

1) *Fixarea realizării unice a genului* constituie etapa posterioară *variaţiei condiţionate din punct de vedere gramatical* (cf. *supra*, variantele morfologice ale aceluiaşi lexem). Ea este înregistrată în dicţionare normative recente ale francezei de referinţă. Menţionăm, în acest sens, indicarea femininului ca gen unic în *Le Nouveau Petit Robert*, ediţia 2007 şi următoarele:

JOB n.m. mot anglais. Anglic. fam. […]

REM. Ce mot est **féminin** au Canada : ***une*** *job intéressante.* (sublinierea noastră) (*Le Nouveau Petit Robert* 2007, *s.v.*)

Ioana Vintilă-Rădulescu semnalează faptul că anumite substantive din franceza vorbită în Québec păstrează genul feminin, în mod exclusiv: „L'adjectif tend également vers l'invariabilité, de sorte que «in most cases where French has two forms, one for masculine and one for feminine, the dialect retains but one» (Geddes, p. III); „dans certains cas, c'est le féminin qui s'est conservé *(on cite souvent, par exemple, le cas de veuve, qui s'emploie également pour le masculin)*" (sublinierea noastră) (Vintilă-Rădulescu 1970: 356)

BDD-A555 © 2010 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:24 UTC)

2) *Posibila fixare a realizării semantice unice a numărului* este ilustrată doar parţial în microcorpusul nostru. Astfel, la anumite substantive engleze întâlnim selectarea semantică a numărului unic, fenomen conform căruia singularul este adoptat, de asemenea, în mod exclusiv şi în detrimentul existenţei alternative a pluralului. Prin urmare, la acest tip de substantive la singular (sub aspect semantic), numărul nu se realizează cu ajutorul perechii singular-plural, ci numai prin intermediul realizării semantice unice a singularului. De asemenea, este probabil ca, în urma selectării numărului unic, să se adauge în aria semantică a substantivului selectat semul [+partitiv].

Menţionăm, în acest sens, elementul englez discursiv „***(leurs)*** *scraps*" cu fonetism francez, conform căruia *-s* final, marcă a pluralului, nu se pronunţă (rom. „resturi, rebuturi; articole de îmbrăcăminte sfâşiate cu unghiile; vechituri; haine uzate; gioarse"), iar predeterminantul adjectival posesiv *leurs* rom. „lor" căpătă o valoare semantică de singular.

De asemenea, menţionăm exemplul următor, în care substantivul-locuţiune adjectivală are singularul unic, realizat cu ajutorul articolului partitiv:

„Tu disais hier que porter ***du*** *seconde main*, c'est comme manger une pomme déjà mastiquée." semul [+partitiv] [calc sintagmatic substantival, după complinirea numelui din engleza canadiană *second hand*, care în corpusul nostru selectează articolul partitiv pentru masculin singular, *du*] (rom. „Îmi spuneai ieri că hainele de mâna a doua seamănă cu un măr deja mestecat.").

Acelaşi partitiv apare şi înaintea unui nume propriu englez folosit cu valoare metonimică şi având, între altele, trăsăturile morfo-semantice [-animat] [+masificat] [sing.]: „Je peux porter ***du*** *Jill Sanders* déjà mastiqué any time." (rom. „Pot purta haine Jill Sanders uzate oricând.").

2.2.2. Dobândirea unor trăsături franceze

1) *Francizarea fonetică*

În cazul unităţilor care sunt interferenţe lexicale, deci cuvinte sau sintagme preluate cu forma lor engleză originară, am întâlnit în microcorpusul nostru trăsături de pronunţare care sunt fie pur engleze, fie mixte (franceze şi engleze), fie pur franceze.

a) Trăsături de pronunţare pur engleze au apărut în cazul unităţilor lexicale următoare: *Rapture, Noise* – numele unor reviste; *Julie Andrews*, *McLaren* – nume proprii de persoană.

b) Trăsături de pronunţare mixte, engleze şi franceze, au apărut în cazul numelor proprii următoare: *McTear*; *Sandra*.

c) Trăsături de pronunţare pur franceze am întâlnit în cazul unităţii lexicale *cover* [kavə:r] (rom. „copertă de revistă").

Trăsăturile de pronunţare variază aleatoriu de la un context situaţional şi verbal la altul, însă putem înregistra o trecere şi o evoluţie sistematice şi posibile de

BDD-A555 © 2010 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:24 UTC)

la trăsăturile fonetice pur engleze la trăsăturile fonetice pur franceze, trecerea prezentând o fază de tranziție, care constă în adoptarea trăsăturilor fonetice mixte (engleze şi franceze).

2) *Francizarea morfologică.* Se realizează prin intermediul adoptării, în cazul anumitor elemente discursive engleze, a câtorva trăsături gramaticale franceze (morfeme şi valori gramaticale). Astfel, întâlnim: a) *paradigme verbale* franceze; b) *paradigme substantivale* franceze; c) *valori adjectivale* franceze.

a) *Paradigme verbale franceze*, realizate cu ajutorul morfemelor de mod, timp, persoană şi număr, care, în cazul nostru, sunt desinențe verbale:

– „Le nouveau 'Rumeurs' *perform**e*** comme jamais" – fr. qué. *perform**e(r)*** [verb francez québécois cu regim absolut, având desinența verbală franceză *-e:* modul indicativ, timpul prezent, persoana a 3-a, singular] <engl. can. verb reflexiv / intranzitiv *to perform* (rom. „a îndeplini o sarcină (în sens generic)").

– „C'est rien. C'est just(e) que je m(e) demandais, en sachant que c'est impossible, s'il y a un rapport entre ça et le fait q(ue) vous ayez envoyé Hélèn(e) fair(e) du bénévolat à l'endroit même où 'Fémina' *fanci**e***" – fr. qué. *fanci**e(r)*** [verb francez québécois cu regim absolut, având desinența verbală franceză *-e:* modul indicativ, timpul prezent, persoana a 3-a, singular] <engl. can. verb tranzitiv *to fancy* (rom. „a-şi imagina; a avea impresia; a-şi închipui; a-şi dori cu ardoare un lucru").

– „C'est un lieu public : *mov**e*** *over*". fr. qué. / engl. *(to) move over / mov**e(r)*** *over* [verb frazeologic intranzitiv englez şi francez québécois, având desinența verbală *-e,* omonimă engleză / franceză: modul indicativ, timpul prezent, persoana a 3-a, singular] <engl. can. verb tranzitiv / intranzitiv *to move* (rom. „a (se) mişca; a (se) muta; a fi mişcat; a merge"); engl. *Mov**e*** *over* „Dă-te mai încolo!".

– „*back off*" (rom. „Nu insista!") – fr. qué. / engl. *(to) back off / back**(er)*** *off* [verb frazeologic intranzitiv englez şi francez québécois, căruia îi lipseşte desinența verbală franceză, utilizat în franceza din Québec cu o formă omonimă cu forma verbului frazeologic din engleză].

b) *Paradigme substantivale franceze*, realizate cu ajutorul anumitor pre-determinanți francezi (morfeme franceze libere). Aceştia sunt: articolul hotărât, articolul nehotărât, articolul partitiv şi adjectivul pronominal posesiv. De exemplu:

– articolul hotărât: „***le** business*" (rom. „afacerea"); „la moitié d(e) ***la** job*" (rom. „o treabă rezolvată doar pe jumătate"); „parc(e) que si tu regardes ***la** kodak*" (rom. „pentru că dacă te uiți la obiectivul aparatului foto din față");

– articolul nehotărât: „Chui(s) ici pour défendre mon magazine contre vos attaques vicieuses et pui(s) vous m'offrez **un** job, vous manque(z) pas d(e) culot" (rom. „Mă aflu aici pentru a-mi apăra revista împotriva atacurilor dumneavoastră răutăcioase, iar dumneavoastră îmi oferiți un post, sunteți cam îndrăzneț."); „***un** French (kiss)*" (rom. „un sărut franțuzesc"); „(C'est) ***un** Muse*" (rom. „Este un pulovăr (de la firma) Muse [*Muse*: nume de firmă de confecții, dar în engleză]");

BDD-A555 © 2010 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:24 UTC)

– articolul partitiv (v. *supra* 2.2.1.): „Tu disais hier que porter ***du*** *seconde main*, c'est comme manger une pomme déjà mastiquée" (rom. „Ieri îmi spuneai că hainele de mâna a doua sunt asemenea unui măr deja mestecat.");

– adjectivul pronominal posesiv: „***sa*** *nouvelle job*" (rom. „noua lui slujbă"); „Il était après ***ma*** *job*" (rom. „Îmi vâna postul."); „***ma*** *trappe*" (rom. „gura (mea)"); „***ma*** *bosse*" (rom. „şefa mea"); „Et moi, c'est pas ***ma*** *job* de juger du goût d(e) mes lecteurs" (rom. „Dar nu este treaba mea să judec gusturile cititorilor mei."); „Écoute ! J'imagin(e) q(ue) ça pogn(e) sur plein d(e) mond(e) ***ton*** *p(e)tit number* de «Allô, je suis bizarre»" (rom. „Ascultă la mine! Cred că ai mare succes la lume cu jocul tău care dă de înţeles: «Staţi puţin, oameni buni, că nu sunt o persoană normală!»"); „***votre*** *p(e)tit scoop*" (rom. „această ştire senzaţională a dumnea-voastră (care nu face doi bani)").

c) *Valori adjectivale franceze:* „un magazine ***soft porn***» (rom. „o revistă porno light"); „ça va avoir l'œil ***steady***" (rom. „O să lase impresia de rigiditate.").

3. Concluzii

Constatăm că poziţiile din sistem sunt ocupate, în cadrul discursului analizat de noi, în mod preponderent de *invariante franceze* sau *francizate*, care sunt mai numeroase decât variantele anglicismelor cu trăsături engleze sau decât acelea cu trăsături mixte (franceze şi engleze).

Prin urmare, uzul are tendinţa de a elimina anglicismele lexicale cu forme strict engleze şi de a adapta interferenţele, sub aspect formal, la sistemul limbii primitoare, adică la acela al varietăţii franceze din Québec, şi anume cu ajutorul francizării formale. Invariantele păstrate au însă, în majoritatea lor, radicali englezi. Constatăm deci că, şi cu ajutorul invariantelor, concurenţa discursivă dintr-un discurs vorbit în franceza din Québec ajunge să păstreze, nu să elimine interferenţele engleze în uzul acestei varietăţi de franceză.

Interferenţele engleze din varietatea primitoare la care ne-am referit aici, respectiv varietatea de franceză vorbită astăzi curent în Québec, au şanse de a deveni împrumuturi ale varietăţii primitoare şi de a se integra în sistemul acestei variante lingvistice, de-a lungul etapei actuale. De asemenea, pe măsură ce se avansează în timp, există şanse ca tot mai numeroase elemente discursive engleze de acest tip să pătrundă în mod asemănător în varietatea primitoare. Or, această capacitate mare de absorbţie a interferenţelor în franceza din Québec, dintr-o limbă de contact (Sala 1997: *passim*) cum este engleza, reprezintă o trăsătură lingvistică specifică şi particularizatoare a francezei din Québec în raport cu franceza de referinţă. Această trăsătură a interferenţei (şi împrumutului) din engleză poate fi considerată *divergentă* în raport cu acelea ale francezei de referinţă. Astfel, în vreme ce franceza de referinţă primeşte împrumuturi din varietatea de engleză

BDD-A555 © 2010 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:24 UTC)

vehiculară internațională (unde împrumuturile lexicale din domeniile tehnice şi profesionale şi din cel al modei constituie inventare mult mai restrânse) franceza din Québec preia un inventar mult mai diversificat şi mai amplu de fapte lexicale din aceleaşi domenii, dar şi din domenii foarte curente, după cum rezultă din analizele bazate pe corpusuri, inclusiv aceasta pe care am propus-o mai sus. Să fie oare această trăsătură una care ar putea susține o autonomizare treptată a sistemului lingvistic al francezei vorbite curent în provincia Québec?

BIBLIOGRAFIE

Auger, J., 2005, *Le français en Amérique du Nord. État présent*, în Albert Valdman, Julie Auger *et al.* (ed.), Québec, Les Presses de l'Université Laval, p. 39–79.

Labov, W., 1972, *Sociolinguistic Patterns*, Philadelphia University of Pennsylvania Press, cap. 7: *On the Mechanism of Linguistic Change*, p. 160–182.

Sala, M., 1997, *Limbi în contact*, Bucureşti, Editura Enciclopedică.

Vintilă-Rădulescu, Ioana, 1970, *Français créole et français canadien*, în *Phonétique et linguistique romanes. Mélanges offerts à M. Georges Straka*, tome I, Lyon, Strasbourg, p. 353–359.

MICROCORPUS LEXICOGRAFIC

DE = Pierre Desruisseaux, *Dictionnaire des expressions québécoises*, [s. l.], Bibliothèque québécoise, 2003.

DLQ = Léandre Bergeron, *Dictionnaire de la langue québécoise. Précédé de la charte de la langue québécoise*, Montréal, Québec, VLB Éditeur & Léandre Bergeron, 1980.

PD = Louis-Alexandre Bélisle, *Petit dictionnaire canadien de la langue française*, Québec, édition scolaire agréée par le Ministère de l'Éducation du Québec, Louis-Alexandre Bélisle Éditeur, Inc., 1969.

PG = Mario Bélanger, *Petit guide du parler québécois*, Outremont, Québec, Paris, Les Éditions internationales Alain Stanké, Stanké international, 2004.

QUELQUES INTERFÉRENCES LEXICALES ANGLAISES EN FRANÇAIS QUÉBÉCOIS

(Résumé)

Dans un corpus discursif parlé en français courant du Québec, nous avons relevé quelques interférences lexicales anglaises. Dans ce même corpus, les interférences lexicales anglaises recueillies enregistrent une évolution allant des variantes formelles à des invariantes formelles. Les traits phonétiques, morphologiques ou sémantiques de toutes ces invariantes se sont figés et francisés.

Cuvinte-cheie: interferență lexicală, invariantă, împrumut lexical, variantă, variație discursivă.
Mots-clés : emprunt lexical, interférence lexicale, invariante, variante, variation discursive.

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti"
Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13

BDD-A555 © 2010 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:24 UTC)